

ПРАКТИКА СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

УДК 316.74:37

*Павлова О. В.,
к. пед. н., доцент,
Донецький національний
технічний університет*

СТРУКТУРА ПІДХОДІВ ДО ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМ ВДОСКОНАЛЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

У статті аналізується питання щодо підходів до розв'язання проблем вдосконалення інноваційних технологій соціальної роботи у вищій школі. Зазначається, що цьому процесові сприяє спрямованість інноваційної діяльності соціального працівника на використання соціологічного, інноваційного та аксіологічного підходів учених до можливостей вирішення існуючих соціальних проблем в сучасному світі.

***Ключові слова:** інновація, інноваційні технології соціальної роботи, соціальна культура, соціальна політика, соціальна допомога.*

В статье анализируется вопрос, связанный с рассмотрением подходов к решению проблем совершенствования инновационных технологий социальной работы в высшей школе. Указывается, что этому процессу способствует направленность инновационной

деятельности социального работника на использование социологического, инновационного, аксиологического подходов ученых к возможности решения существующих социальных проблем в современном мире.

Ключевые слова: инновация, инновационные технологии социальной работы, социальная культура, социальная политика, социальная помощь.

The article discusses issues related to the consideration of approaches to solving the problems of improving the innovation of social work in high school. It is indicated that this process contributes to the innovation activity of the social worker to use sociological innovation, axiological approaches of scientists to the possibility of solving the existing social problems in the world today.

Keywords: innovation, innovation technologies of social work, social culture, social policy, social help.

Соціально-політичні та економічні зміни в українському суспільстві актуалізують значення реалізації інноваційних технологій соціальної роботи у практику діяльності вищої школи. Цей процес пов'язують з виділенням пріоритетних підходів до вирішення проблем вдосконалення вищезазначених технологій для роботи з молоддю у вишах.

Аналізуючи різні трактовки вчених понять “інновація”, “інноваційна діяльність”, “соціальні технології”, ми дійшли висновку, що “інноваційні технології соціальної роботи” – це методи, прийоми інноваційної діяльності особистості, що спрямовані на створення та матеріалізацію нововведень у суспільстві, реалізацію новизни, які призводять до якісних змін у різних сферах соціального життя, до раціонального використання матеріальних та інших ресурсів у суспільстві. При цьому слід зазначити, що саме процесуальний підхід домінує в працях учених при розгляді феномену “інновація”. На думку російського вченого Ю. Карпової, інновація – це “новина, прогресивний результат творчої діяльності, який знаходить широке використання та призводить до значних змін у життєдіяльності людини, суспільства, природи” [1, с. 20].

Англійські дослідники Е. Роджерс, Р. Агарвала-Роджерс визначають інновацію як ідею, метод або об'єкт, які сприймаються індивідом як нові [15].

На нашу думку, вищезазначений підхід при розгляді поняття “інновація” пов'язаний з тим, що в сучасному світі нововведення залежать від рішень інноваційної особистості в різних сферах життєдіяльності суспільства, спрямованих на створення умов для впровадження нових ідей, концепцій, теорій, теоретичних і практичних розробок.

В останні роки питання про значення вдосконалення інноваційних технологій соціальної роботи з молоддю для практики діяльності вищої школи піднімалося у працях В. Бега [2], О. Полат [3], А. Кальянова, В. Носкова, О. Носкової, О. Мірошниченко [4], В. Ляудіса [5], І. Перлакі [6] та інших.

Узагальнюючи наукові погляди вчених з даної проблеми, слід зазначити, що інноваційна політика держави та, зокрема, вищого навчального закладу, має бути спрямована на виявлення таких підходів, від яких залежить вирішення нижчевказаних проблем, пов'язаних з інноваційною технологізацією навчально-виховного процесу у вишах:

- відсутність інноваційних соціальних технологій модернізації вищої освіти що веде до невирішення соціальних життєвих проблем молоді;

- недостатнє приділення уваги соціальній підтримці, соціальній допомозі, соціальному захисту молоді у вищій школі, що є об'єктивною необхідністю;

- відсутність найбільш благоприємних умов для реалізації розроблених теоретичних моделей і практичних механізмів суспільно-державного регулювання, нових засобів та методів розв'язання соціальних проблем молоді в умовах вишу.

Тому метою статті є обґрунтування підходів до вирішення проблем вдосконалення інноваційних технологій соціальної роботи у вищій школі.

Поняття “інноваційні технології соціальної роботи” стало використовуватися з середини ХХ ст.

У сучасних умовах на процес удосконалення інноваційних технологій соціальної роботи у вищій школі особливо впливають нові соціологічні підходи вчених до проблем розвитку суспільства. Доказом цього можуть слугувати нові погляди зарубіжного соціолога П. Штомпки на сучасність. Вони вказують на те місце і роль, яке має посісти молодь у інноваційному просторі суспільства. У своїй роботі “Соціологія соціальних змін” автор визначив такі принципи розвитку суспільства:

- індивідуалізму як ствердження в суспільстві центральної ролі індивіда, який відповідає за особистісні вчинки, успіх і невдачу;

- диференціації, який є вирішальною, з одного боку, у сфері праці, що потребує особливого рівня майстерності, компетенції та досвіду від особистості. З іншого – у сфері споживання з її різними можливостями та життєвим шансом;

- раціональності, який визначає роль науки як засобу пізнання;

- економізму, що відображує значення домінування в соціальному житті економічної активності, економічних цілей та економічних критеріїв;

- експансії/глобалізації [7].

При цьому П. Штомпка підкреслює, що сучасність, проникає в часткові, інтимні сфери повсякденного життя особистості (її поведінку, сферу дозвілля тощо) [7].

В умовах демократизації суспільства особливе значення мають також нові соціологічні підходи до проблем розвитку людського потенціалу. Вони сприяють розгляду молодого людини як суб'єкта інноваційної діяльності у процесі вдосконалення інноваційних технологій соціальної роботи у вищій школі. Прикладом може слугувати розроблена наприкінці ХХ ст. теорія розвитку людського потенціалу замість традиційної теорії економічного зростання. У цій теорії, інноваційною за змістом, як критерії оцінки розвитку даного потенціалу розглядаються: продовження життя, рівень освіти, валовий внутрішній продукт.

Дані критерії відображають ІРЛП (індекс розвитку людського потенціалу) (В. Жуков [11]). Ряд учених (Ж. Аллак [8], Е. Руткевич [9], Г. Зборовський [10] та ін.) визначають соціальний стан суспільства за допомогою ІРЛП. При цьому визначальну роль у соціальному прогресі вони відводять освіті.

На нашу думку, сьогодні існуючі інноваційні підходи до проблем розвитку освіти, а також медицини, сфери культури, техніки, економіки, суспільного та особистого життя можуть сприяти процесові вдосконалення інноваційних технологій соціальної роботи у вищому навчальному закладі.

Так, для вирішення проблем у освіті введення в середині ХХ ст. інноваційного навчання сприяло стимулюванню інноваційних змін в культурі та в соціальному середовищі. Ознаками такого навчання є передбачення особистості та її участь разом з іншими "Я" в різних видах діяльності, зокрема в діяльності, спрямованій на самостійному вирішенні соціальних проблем. При цьому соціальний працівник в контексті інноваційного навчання у вищій школі, має спрямовувати свою інноваційну діяльність на активізацію творчого та духовного потенціалу особистості молодого людини при наданні їй соціальної допомоги. Це сприяє вирішенню проблеми процесу вдосконалення інноваційних соціальних технологій.

Вирішення проблем вдосконалення інноваційних технологій соціальної роботи у вищій школі також тісно пов'язано з інноваціями, які мають місце в медицині. Вони передбачають проведення заходів щодо попередження соціальних залежних порушень соматичного,

психічного, репродуктивного здоров'я особистості, формування у неї здорового способу життя. Робота соціального працівника в лікувальних закладах має бути тісно пов'язана з роботою соціального працівника у вищій школі. Така сумісна діяльність сприяє забезпеченню соціального захисту молоді в питаннях охорони здоров'я та виступає показником розв'язання проблем вдосконалення інноваційних технологій у вищій школі.

У дослідженні ми також вважали, що розкриття змісту соціокультурних і соціополітичних чинників вдосконалення інноваційних технологій соціальної роботи у вищій школі має значення для сучасних науковців.

У таблиці 1 розкрито зміст соціокультурних і соціополітичних чинників вдосконалення інноваційних технологій соціальної роботи у вищій школі.

Таблиця 1

Соціокультурні та соціополітичні чинники вдосконалення інноваційних технологій соціальної роботи у вищій школі

Чинники вдосконалення інноваційних технологій соціальної роботи у вищій школі	Їх зміст
1	2
1. Соціокультурні чинники	
1.1. Рівень розвитку соціальної культури в суспільстві	У наукових дослідженнях учених соціальна культура розглядається як окремий елемент загальної культури, всього духовного життя суспільства, соціального знання кожного суб'єкта. Соціальна культура містить у собі соціальну пам'ять як мудрість різних поколінь і є міцною, захисною силою всього соціуму.
1.2. Розвинута система заходів у державі щодо надання соціальної допомоги особистості	У науці соціальна допомога визначається як система заходів щодо надання допомоги людині, яка відчуває нестатки. Вона створює умови для подолання нею важких життєвих ситуацій у корисній та безкорисній формах. Соціальна допомога буває матеріальною, фізичною, соціально-побутовою, правовою, психолого-педагогічною. Особливою формою соціальної допомоги є добродійність. Вона полягає у безкорисному наданні матеріальної допомоги та підтримці особистості, яка відчуває потребу.

Продовження таблиці 1

1	2
2. Соціополітичні чинники	
2.1. Соціальна політика суспільства	Визначається у наукових дослідженнях учених як окрема частина внутрішньої політики суспільства, що втілюється в її соціальних програмах, практиці й регулює відносини в суспільстві в інтересах та завдяки інтересам основних груп населення. Соціальна політика суспільства спрямована на соціальний захист населення, оптимальне вирішення суспільного протиріччя у соціальній сфері, втілення “діалогу” між громадянами та суспільством, а також на інтеграцію різних видів населення, гармонізацію їх інтересів, підтримку цілісної суспільної системи, стабільності та порядку в суспільстві та на управління соціальними процесами.
2.2. Соціальне орієнтування кадрів соціальної сфери	Розглядається у науці як показник, який характеризує зв’язок соціально-політичного мислення особистості з її навичками практичного управління на всіх рівнях.

У сучасних умовах в ролі методологічних основ інноваційної технологізації соціальної роботи у вищій школі найбільш продуктивним, на нашу думку, є аксіологічний підхід. Він виступає в ролі методологічної основи нової філософії освіти. Аксіологічний підхід ставить за мету введення суб’єктів навчально-виховного процесу у світ цінностей і формування в них ціннісних орієнтацій.

Категорія аксіології – цінність – розглядається у сучасних наукових дослідженнях учених як “специфічно соціальні визначення об’єктів навколишнього світу, що виявляють їх позитивне чи негативне значення для людини і суспільства” [12, с. 15]. У соціальній роботі цінності представлені моральними нормами, принципами, ідеалами. Важливішою цінністю соціальної роботи є достоїнство людини, груп і спільнот [13].

Для соціального та науково-педагогічного працівників у процесі вдосконалення інноваційних технологій соціальної роботи з молоддю однією з головних цінностей виступає здатність творчо застосовувати фундаментальні знання, що лежать в основі цілісного сприйняття наукової картини сучасного світу. Ця картина, на думку О. Марченко, “вбирає світ космосу, світ людини і суспільства, світ людської цивілізації та характерних для нього змін” [14, с. 13]. Аксіологічний підхід

як методологічна основа щодо вирішення проблем процесу вдосконалення інноваційних технологій соціальної роботи у вищій школі дозволяє розглядати категорію “інноваційні технології соціальної роботи” як соціально-філософський феномен, що має ціннісний статус та виходить із внутрішнього ціннісного надбання особистості соціального та науково-педагогічного працівників.

У висновку слід зазначити, що інноваційна діяльність соціального працівника у вищій школі має сприяти процесу вдосконалення інноваційних соціальних технологій за умови використання соціологічного, інноваційного та аксіологічного підходів учених до можливостей вирішення існуючих соціальних проблем в сучасному світі (освіти, медицини, сфери культури, в суспільстві). Така діяльність соціального працівника активізує молодь на самостійне включення в творчу діяльність у процесі навчання у вищому навчальному закладі та у подальшій роботі, для вирішення особистісних соціальних проблем.

Література:

1. Карпова Ю. А. Введение в социологию инноватики / Ю. А. Карпова. – СПб. : Питер, 2004. – 192 с.
2. Бех В. Філософський аналіз походження соціальних проблем вищої освіти / В. Бех // Вища освіта України. – 2005. – № 3. – С. 18–20.
3. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования / под ред Е. С. Полат. – М., 2000.
4. Инновационные технологии в гуманитарном вузе / под ред. В. И. Носкова. – Донецк : ООО “Лебедь”, 2002. – 288 с.
5. Ляудис В. Я. Наука и инновации / В. Я. Ляудис. – М., 1995.
6. Перлаки И. Нововведения в организациях / И. Перлаки ; пер со словац. – М. : Экономика, 1981. – 144 с.
7. Штомпка Л. С. Социология изменений / Л. С. Штомпка. – М., 1996.
8. Аллак Ж. Взгляд в будущее: приоритеты образования / Ж. Аллак. – М., 1993.
9. Руткевич Е. Д. Феноменологическая социология знания / Е. Д Руткевич. – М., 1993.
10. Зборовский Г. Е. Социология образования и социология знания: поиск взаимодействия / Г. Е. Зборовский // СОЦИС. – 1997. – № 2.
11. Жуков И. В. Роль персонала организации в обеспечении инновационной деятельности / И. В. Жуков // Социальные факторы нововведений в организационных системах. – М. : ВНИИСИ, 1990.

12. *Решетнікова Г. Б.* Креативність як характеристика професіоналізму сучасного вчителя / Г. Б. Решетнікова // Науковий часопис Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова. Серія 16. Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики : зб. наук. праць / за ред. О. Г. Мороз, Н. В. Гузій. – Вип. 11 (21). – К. : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2010. – С. 46–49.

13. *Ярская–Смирнова Л. Н.* Профессиональная этика социальной работы / Л. Н. Ярская–Смирнова. – М., 1998.

14. *Марченко О. В.* Методологічні основи становлення творчої особистості учителя в умовах розвиваючого освітнього середовища / О. В. Марченко // Науковий часопис Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова. Серія 16. Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики : зб. наук. праць / за ред. О. Г. Мороз, Н. В. Гузій. – Вип. 10 (20). – К. : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2009. – С. 12–18.

15. *Роджерс Э., Асарвала-Роджерс Р.* Коммуникации в организациях / Э. Роджерс, Р. Асарвала-Роджерс ; пер. с англ. – М. : Экономика, 1980. – 176 с.